

De Handreikingen Kindermishandeling van het Openbaar Ministerie

Onwetenschappelijk en niet kindgericht

Brenda Erens, Corine de Rooter, Danique van Bragt & Henry Otgaar¹

De procedures en aanbevelingen die in twee handreikingen van het Openbaar Ministerie ‘Samenwerken bij strafbare kindermishandeling’ en ‘Praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik’ worden beschreven zijn niet alleen onwetenschappelijk en onpraktisch, maar zelfs onethisch tegenover de kinderen in kwestie. De handreikingen dienen niet het belang van het kind. De auteurs doen daarom een aantal aanbevelingen voor verbetering van de procedures rond het interviewen van kinderen bij vermoedelijk (seksueel) misbruik.

Op 5 april 2018 doet de moeder van Janou een melding bij Veilig Thuis.² Janou, een meisje van vier jaar, heeft tijdens het spelen bij oma uitlatingen gedaan die zowel haar oma als haar moeder verontrusten. Janou deed uitspraken als ‘billen in je gezicht’. Toen oma vroeg wat Janou hiermee bedoelde, gaf zij aan dat papa soms met zijn billen boven haar hangt, dat zijn haartjes dan in haar gezicht kriebelen en dat ze dit aan niemand mag vertellen. Anders wordt papa boos. Moeder doet een melding bij Veilig Thuis op advies van haar huisarts. Veilig Thuis start een onderzoek en vraagt informatie op bij de huisarts en de basisschool van Janou. Hierbij komen geen bijzonderheden naar voren. In een gesprek met Veilig Thuis ontkent vader alle beschuldigingen. Op 9 april heeft Veilig Thuis contact met de politie. De politie geeft aan dat er nu geen redenen zijn voor een strafrechtelijk onderzoek en dat een kindverhoor bij de politie niet aan de orde is. Veilig Thuis besluit om zelf met Janou te spreken.

Het kindgesprek vindt op 12 april plaats met behulp van een wetenschappelijk gevalideerd interviewprotocol (het NICHD-protocol).³ Janou vertelt over de seksuele handelingen die ze bij haar vader moet verrichten. Ze komt ook met nieuwe details, bijvoorbeeld dat ze een snoepje krijgt van papa als het misbruik is afgelopen. Naar aanleiding van dit gesprek blijft vader ontkennen waarna Veilig Thuis overgaat tot aangifte bij de politie. Veilig Thuis wil hulpverlening inzetten maar er mag geen hulpverlening worden ingezet totdat een kinderverhoor heeft plaatsgevonden. Veilig Thuis verzoekt het OM en politie om zo

snel mogelijk een kindverhoor in te plannen, zodat zo weinig mogelijk informatie verloren gaat. Het inplannen van het kindverhoor duurt ruim twee weken, waarna Veilig Thuis te horen krijgt dat er niets is uitgekomen en dat de benodigde hulpverlening kan starten. Tot op heden heeft Veilig Thuis niets meer vernomen over de uitkomst van het strafrechtelijk onderzoek.

Deze casusbeschrijving is illustratief voor hoe in Nederland bij vermoedens van seksueel kindermisbruik wordt gehandeld door verschillende ketenpartners (Veilig Thuis, politie, OM). Hierdoor gaat cruciale informatie verloren voor het feitenonderzoek en eventuele strafrechtelijke vervolging. Daarnaast zorgt deze situatie voor het betreffende kind voor veel stress die voorkomen zou kunnen worden als de samenwerking optimaler wordt ingericht. De wijze waarop de verschillende ketenpartners met elkaar samenwerken in dit type zaken is vastgelegd in verschillende handreikingen (‘Samenwerken bij strafbare kindermishandeling’ en ‘Praten met kinderen bij moge-

We laten zien dat de handreikingen niet de belangen van het kind behartigen en zelfs averechts kunnen werken

lijk seksueel misbruik'). Wij zullen in dit artikel laten zien dat deze handreikingen niet in lijn zijn met de huidige stand van de wetenschappelijke kennis op het gebied van het interviewen van kinderen bij vermoedens van seksueel kindermisbruik (maar ook bij andere vormen van kindermishandeling). We laten zien dat de handreikingen niet de belangen van het kind behartigen en zelfs averechts kunnen werken.

Het NICHD interviewprotocol

- Afkorting van 'National Institute of Child Health and Human Development'
- Ontwikkeld door Lamb et al. (2007) als forensisch interview voor professionals die met kinderen spreken (zoals professionals in de jeugdzorg, politie-medewerkers, maatschappelijk werkers en juristen) met als doel het verkrijgen van zoveel mogelijk accurate informatie
- Heeft van alle interview protocollen de sterkste wetenschappelijke basis wat betreft het verkrijgen van gedetailleerde en accurate informatie (Olafson, 2012)
- Houdt rekening met de cognitieve en emotionele ontwikkeling van kinderen tussen de 3-18 jaar
- Bevat verschillende fases: introductie, uitleggen van de basisregels, training in het episodisch geheugen, contactopbouw, inhoudelijk deel en een neutrale afsluiting
- Gericht op het stellen van open vragen ('Vertel me wat er gebeurd is') en het vermijden van suggestieve vragen
- Is in een aantal landen ingevoegd als standaard forensisch interview (o.a. Schotland, Israël, Georgië)

Samenwerking tussen ketenpartners

In Nederland hebben diverse organisaties taken in het onderzoek bij vermoedens van (strafbare) kindermishandeling. Deze organisaties (politie, Openbaar Ministerie (OM), Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming) hebben als doel de veiligheid van kinderen te waarborgen. Hun taken en bevoegdheden zijn in diverse wetten vastgelegd. Zo heeft Veilig Thuis op basis van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo 2015) en de Jeugdwet de taak om vermoedelijke kindermishandeling of huiselijk geweld te onderzoeken, en indien nodig, hulpverlening in te schakelen. De Raad voor de Kinderbescherming heeft eveneens onderzoekstaken (beschermingsonderzoek, onderzoek naar gezag en omgang) en kan advies uitbrengen

Het onderzoek binnen de jeugdbeschermingsketen is te weinig gericht op het vaststellen van de feiten

aan de rechter over op te leggen maatregelen (zoals een onder toezichtstelling of uithuisplaatsing). De politie heeft een opsporingstaak in het geval mogelijke strafbare feiten zijn gepleegd. Het OM leidt het door de politie uit te voeren strafrechtelijke onderzoek.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind 1989 (IVRK) geeft kinderen niet alleen recht op bescherming tegen mishandeling en verwaarlozing (artikel 19) maar ook het recht om hun stem te laten horen over alle zaken die het kind aangaan (artikel 12). Tot op heden heeft samenwerking tussen de verschillende ketenpartners echter onvoldoende geleid tot naleving van het IVRK. Dit wordt mede veroorzaakt doordat het onderzoek binnen de jeugdbeschermingsketen te weinig gericht is op het vaststellen van de feiten.⁴ Onlangs zijn twee handreikingen opgesteld door verschillende ketenpartners (OM, politie, Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming en Reclassering) om de onderlinge samenwerking en het feitenonderzoek te verbeteren: de handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling' en de handreiking 'Praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik'.

Het doel van de handreikingen

De handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling'⁵ fungeert als leidraad voor de manier waarop professionals bij onder andere de politie en Veilig Thuis hun onderzoek en interventies op elkaar kunnen afstemmen (bijvoorbeeld: wie praat met het kind en de ouders, en op welk moment?; Wanneer wordt welke hulpverlening ingezet?). De handreiking 'Praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik'⁶ gaat over de volgorde waarin (bijvoorbeeld eerst politie, dan Veilig Thuis) gesprekken met kinderen gevoerd dienen te worden bij vermoedens van seksueel misbruik. Daarnaast geven beide handreikingen richtlijnen voor het voeren van kindgesprekken in deze situaties. De handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling' is bindend in die zin dat genoemde ketenpartners dienen te handelen volgens de beschreven

Auteurs

1. B. Erens M.Sc., prof. dr. C. de Ruiter, D. van Bragt M.Sc. en dr. H.P. Otgaar zijn allen verbonden aan de Universiteit Maastricht, Faculteit Psychologie en Neurowetenschappen. Otgaar is daarnaast verbonden aan de KU Leuven, Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Correspondentie: Brenda Erens M.Sc. Universiteit Maastricht, Faculteit Psychologie en Neurowetenschappen. E-mail: brenda.eren@maastrichtuniversity.nl

Het artikel is totstandgekomen met ondersteuning door een subsidie van ZonMw.

Noten

2. Deze casusbeschrijving is gebaseerd op een bestaande zaak bij Veilig Thuis Zuid-Limburg. Vanwege privacy redenen zijn de namen en data aangepast.
3. M.E. Lamb, Y. Orbach, I. Hershkowitz, P.W. Esplin & D. Horowitz, 'Structured forensic interview protocols improve the

quality and informativeness of investigative interviews with children: A review of research using the NICHD Investigative Interview Protocol', *Child Abuse and Neglect*, 31, 2007, p. 1201-1231.

4. Bevindingen van het landelijke congres 'Waarheidsvinding in de justitiële keten' dat in november 2017 heeft plaatsgevonden. Hier hebben meer dan 240 professionals uit de jeugdzorgketen meegedacht over het feitenonderzoek in de jeugdzorgketen.

5. E. Kwakman, *Handreiking Samenwerken bij strafbare kindermishandeling*, 2017, www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/11/09/handreiking-samenwerken-bij-strafbare-kindermishandeling.

6. E. Kwakman & Polders 2017, *Handreiking praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik*, <http://toolkit.meldco-dekmko.nl/wp-content/uploads/2018/12/Praten-met-kinderen-bij-mogelijk-seksueel-misbruik-1.0-1.pdf>

© Misspixels / Getty Images

richtlijnen, ondanks dat in de handreiking zelf staat vermeld dat deze 'niet volledig is en misschien zelfs niet altijd werkbaar' (p. 4, handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling').

Naast de onduidelijke status van de handreikingen (wel/niet 'bindend'), is echter een veel groter probleem dat de handreikingen op een aantal essentiële punten strijdig zijn met de wetenschappelijke kennis over bijvoorbeeld het interviewen van kinderen bij vermoedens van kindermishandeling. We zetten de onwetenschappelijke elementen op een rij.

Kinderen herhaaldelijk interviewen

In de handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling' wordt genoemd dat het prioriteit heeft om een kind slechts eenmalig te interviewen.⁷ De rationale die gegeven wordt is dat het eenmalig uitvoeren van interviews de kans op valse beschuldigingen verkleint en dat daarom niet vaker met kinderen gepraat dient te worden. Deze bewering is onjuist. Kinderen hebben vaak moeite

om over misbruik en mishandeling te praten en vaak zijn meerdere interviews nodig om tot een gedetailleerde verklaring te komen.⁸ Het onthullen van seksueel misbruik is een gecompliceerd proces dat gepaard gaat met gemengde emoties en persoonlijke kenmerken van het kind kunnen ervoor zorgen dat zij/hij geen onthulling doet tijdens de eerste interviewsessie.⁹ Bovendien heeft wetenschappelijk onderzoek aangetoond dat het herhaaldelijk interviewen

Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat het herhaaldelijk interviewen van kinderen leidt tot betrouwbare en gedetailleerde verklaringen

van kinderen leidt tot betrouwbare en gedetailleerde verklaringen.¹⁰ Hierbij is het van belang dat het eerste interview snel gepland wordt na het vermoedelijke incident¹¹ en dat het kind op een open manier wordt bevraagd.¹²

Verklaringen van kinderen over seksueel misbruik en mishandeling

In de handreiking wordt vermeld dat in veel gevallen 'het betreffende kind zelf (nog) niet goed kan vertellen wat er is gebeurd'.¹³ Wetenschappelijk onderzoek leidt echter tot de tegenovergestelde conclusie: kinderen leggen zelfs op zeer jonge leeftijd (vanaf vier jaar) gedetailleerde verklaringen af als ze geïnterviewd worden met behulp van een open-vraag interview.¹⁴ Bovendien is hetgeen jonge kinderen verklaren dikwijls in hoge mate accuraat.¹⁵

Doorvragen bij onverklaarbaar letsel

Op p. 7 van de handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling' staat hoe professionals werkzaam bij Veilig Thuis te werk moeten gaan wanneer er bij het kind letsel of symptomen aanwezig zijn die niet te verklaren zijn uit een medische oorzaak of een externe, niet-verwijtbare oorzaak. Indien dergelijk letsel of dergelijke symptomen aanwezig zijn, wordt geadviseerd door te vragen op het eerst aangedragen verhaal (ouders en kind apart bevragen). Er ontbreekt een toelichting over hoe dit doorvragen in zijn werk dient te gaan. Het is namelijk cruciaal dat het bevragen van zowel ouders als kind op een niet-suggestieve en open manier plaatsvindt. Suggestieve interviews kunnen leiden tot inaccuraat verklaringen¹⁶ en geheugenfouten bij zowel jonge als oudere kinderen.¹⁷

Discrepancies tussen verklaringen

De handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling' adviseert ook dat kinderen geconfronteerd dienen te worden met discrepanties in hun eigen verklaring of tussen verklaringen van de diverse betrokkenen. Dit is een dubieuze aanbeveling omdat hier de aanname aan ten grondslag ligt dat inconsistenties in verklaringen

diagnostisch zijn voor de betrouwbaarheid van die verklaringen. Wanneer iemand op verschillende momenten wordt bevraagd over de gebeurtenissen die hij of zij heeft meegemaakt, zijn inconsistenties in de details niet ongebruikelijk. Deze inconsistenties kunnen bijvoorbeeld bestaan uit accurate details die tijdens het ene interview worden vermeld en tijdens het andere interview worden weggelaten.¹⁸ Onderzoek laat echter zien dat discrepanties in verklaringen weinig zeggen over de accuraatheid van deze verklaringen.¹⁹ Het herhaaldelijk interviewen van slachtoffers kan resulteren in nieuwe maar wel betrouwbare, informatie die niet volledig overeenkomt met eerdere verklaringen.

Vage versus heldere uitspraken

De handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling' maakt onderscheid tussen 'heldere' en 'vage' uitspraken over vermoedelijke kindermishandeling. Met

Hoe de professional het onderscheid tussen heldere en vage uitspraken dient te maken wordt niet uitgelegd

'heldere uitspraak' wordt bedoeld op 'een uitlating die alleen maar kan wijzen op strafbare kindermishandeling'. Denk aan 'ik word geslagen door mijn moeder' of 'mijn vader sluit me altijd op in de schuur'. Met 'vage uitspraak' wordt bedoeld op 'een situatie waarbij een kind een uitspraak doet die kan wijzen op strafbare kindermishandeling, maar ook op iets anders'. Denk bijvoorbeeld aan 'papa doet mij pijn' of 'mama doet altijd stom'.²⁰ Hoe de

7. Handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling', p. 2.

8. K.C. Faller, L. Cordisco-Steele & D. Nelson-Gardell, 'Allegations of sexual abuse of a child: What to do when a single forensic interview isn't enough', *Journal of Child Sexual Abuse* 2010, 19, p. 572-589, doi:10.1080/10538712.2010.511985.

9. K.M. Staller & D. Nelson-Gardell, "'A burden in your heart": Lessons of disclosure from female preadolescent and adolescent survivors of sexual abuse', *Child Abuse & Neglect* 2005, 29, p. 1415-1432, doi:10.1016/j.chiabu.2005.06.007.

10. G.S. Goodman, B.L. Bottoms, B. Schwartz-Kenney & L. Rudy, 'Children's memory for a stressful event: Improving children's reports', *Journal of Narrative and Life History*, 1991, 1, p. 69-99; C. Peterson, T. Parsons & M. Dean, 'Providing misleading and reinstatement information a year

after it happened: Effects on long-term memory', *Memory* 2004, 12, p. 1-13.

11. G.S. Goodman & J.A. Quas, 'Repeated interviews and children's memory. It's more than just how many', *Association for Psychological Science*, 2008, 17, p. 386-390.

12. M.E. Lamb, Y. Orbach, K.J. Sternberg, J. Aldridge, S. Pearson, H.L. Stewart & L. Bowler, 'Use of a structured investigative protocol enhances the quality of investigative interviews with alleged victims of child sexual abuse in Britain', *Applied Cognitive Psychology*, 2009, 23, p. 449-467, doi:10.1002/acp.1489.

13. Handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling', p. 7.

14. H. Otgaar, M.L. Howe, H. Merckelbach & P. Muris, 'Who is the better eyewitness? Adults and children', *Current Directions in Psychological Science*, 2018, 5, p. 378-385; S. Brubacher, C. Peterson, D. La Rooy, J.J.

Dickinson & D.A. Poole, 'How children talk about events: Implications for eliciting and analyzing eyewitness reports', *Developmental Review*, 2019, 51, p. 70-89.

15. Y. Orbach & M.E. Lamb, 'Assessing the accuracy of a child's account of sexual abuse: A case study', *Child Abuse & Neglect*, 1999, 23, p. 91-93.

16. Zie bijv. E.F. Loftus, 'Planting misinformation in the human mind: A 30-year investigation of the malleability of memory', *Learning & Memory* 2005, 12, p. 361-366.

17. Zie bijv. S.J. Ceci, M.L.C. Huffman, E. Smith & E.F. Loftus, 'Repeatedly thinking about a non-event: Source misattribution among preschoolers', *Consciousness and Cognition*, 1994, 3, p. 388-407; en H. Otgaar, M.L. Howe & P. Muris, 'Maltreatment increases spontaneous false memories but decreases suggestion-induced false memories in children', *British Journal of*

Developmental Psychology 2017, 35, p. 376-391, doi:10.1111/bjdp.12177.

18. N. Brewer, R. Potter, R.P. Fisher, N. Bond & A. Luszcz, 'Beliefs and data on the relationship between consistency and accuracy of eyewitness testimony', *Applied Cognitive Psychology*, 1999, 13, p. 297-313.

19. G. Odinet, G. Wolters & A. van Giezen, 'Accuracy, confidence and consistency in repeated recall of events', *Psychology, Crime & Law* 2013, 7, p. 629-642; T. Smeets, I. Candel & H. Merckelbach, 'Accuracy, completeness, and consistency of emotional memories', *The American Journal of Psychology*, 2004, 4, p. 595-610.

20. Handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling', p. 11.

professional het onderscheid tussen heldere en vage uitspraken dient te maken wordt niet uitgelegd. De handreiking biedt hier buiten enkele voorbeelden geen handvatten voor. Het ontbreken van aanwijzingen is een omissie omdat het vervolgotraject namelijk afhangt van het oordeel helder versus vaag. Kinderen gebruiken vaak andere woorden dan volwassenen om aan te geven dat er mogelijk sprake is van mishandeling,²¹ wat het nog lastiger maakt voor de betrokken professional.

De handreiking 'Praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik' beschrijft ook welke overwegingen de politie maakt bij het plannen van een studioverhoor.²² De politie houdt eerst een voorbereidingsgesprek met het kind. Er wordt niet uitgelegd wat er tijdens dit voorbereidingsgesprek gebeurt, waarom dit gesprek nodig is, en wat er wordt gedaan om ervoor te zorgen dat het kind niet beïnvloed wordt tijdens dit voorgesprek. Door deze voorbereidingen kan het wel tot twee weken duren voordat het daadwerkelijke interview met het kind plaatsvindt, terwijl onderzoek heeft aangetoond dat het snel plannen van een interview cruciaal is voor de kwaliteit van de verklaringen die kinderen geven.²³ Een lange periode tussen het vermeende incident en het interview heeft nadelige effecten op de kwaliteit van de herinnering.²⁴ Door zo'n vertraging van een aantal weken lopen kinderen ook de kans om beïnvloed te worden door personen uit hun omgeving, die weten dat het kind geïnterviewd zal worden door de politie.²⁵

Gebruik van een wetenschappelijk gevalideerde interviewmethode

In Nederland worden kinderen door de politie geïnterviewd volgens het Scenario Model,²⁶ waarvan aangetoond is dat dit onvoldoende leidt tot open vraagstellingen tijdens het kind-interview.²⁷ Bovendien is het een verontwaardigend gegeven dat bij kinderen ouder dan twaalf jaar zonder (licht) verstandelijke beperking, de politie niet handelt volgens een vast protocol maar er 'maatwerk wordt geleverd'.²⁸ Er wordt geen toelichting gegeven waarom oudere kinderen en volwassenen niet geïnterviewd worden middels een betrouwbaar, wetenschappelijk onderbouwd interviewprotocol.

Taxatiegesprekken

In het geval het kind 'vage uitspraken' doet, dient er een taxatiegesprek te worden gevoerd, aldus de handreiking 'Praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik'. Het doel hiervan is om informatie te verzamelen (over de uitspraken die het kind heeft gedaan) op basis waarvan de politie kan bepalen of een nader onderzoek met een studioverhoor nodig is.²⁹ Er wordt nadrukkelijk vermeld dat er geen vragen mogen worden gesteld over tijdstip-

pen, locaties of andere details en dat het kind niet mag worden geconfronteerd met verklaringen van anderen, inconsistenties binnen de verklaring van het kind of aangetroffen bewijs. Het is onduidelijk op basis waarvan deze specifieke aanbevelingen worden gedaan.

Ook wordt in de handreiking 'Praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik' niet duidelijk uitgelegd hoe zo'n taxatiegesprek gevoerd dient te worden, noch worden er wetenschappelijke bronnen aangehaald om de betrouwbaarheid en validiteit van deze 'methode' te onderbouwen. Het is opmerkelijk dat er geen kwaliteitskader bestaat of enige wetenschappelijke onderbouwing wordt gegeven voor een methode die verplicht dient te worden ingezet in de onderzoekspraktijk van Veilig Thuis. Indien er uit het taxatiegesprek een heldere onthulling komt, dient het taxatiegesprek te worden afgebroken en neemt de politie het onderzoek over. Daarna volgt meestal een studioverhoor.³⁰

Afbreken van het taxatiegesprek bij een onthulling

Het afbreken van een kind-interview bij een onthulling is om meerdere redenen onwenselijk. Ten eerste heeft wetenschappelijk onderzoek aangetoond dat slachtoffers van seksueel misbruik moeilijkheden ervaren met het onthullen van hun misbruik, dat zij het misbruik vaak jarenlang verzwijgen of zelfs nooit onthullen.³¹ Het meeste seksueel misbruik komt voor binnen het eigen gezin en kinderen worden vaak door gezinsleden onder druk gezet om niet te onthullen.³² Studies hebben aangetoond dat tussen de 30-80% van de slachtoffers hun ervaringen met seksueel misbruik niet onthullen tot aan de volwassen leeftijd.³³ Na onthulling van het misbruik gaan deze slachtoffers vaak door een moeilijke periode.³⁴ De casus Janou waarmee wij deze bijdrage begonnen, biedt een pregnante illustratie van de nadelen van een uitgesteld studioverhoor.

Er zijn ook grote ethische vraagtekens te plaatsen bij het afbreken van een (taxatie)gesprek waarbij een kindslachtoffer een onthulling heeft gedaan. De impliciete boodschap die Veilig Thuis op deze wijze aan het kind geeft is: 'Fijn dat je ons verteld hebt wat voor vreselijks je hebt meegemaakt, maar nu moet je die vreselijke gebeurtenis even "bewaren" voor een gesprek met de politie.' Het vertrouwen van het kind in volwassenen is door een misbruikervaring al behoorlijk afgenomen, en de handreiking slaat er met deze aanwijzing nog eens een flinke extra deuk in. In de wetenschappelijke literatuur wordt dit 'institutional betrayal' genoemd: instanties die de burger zouden moeten beschermen, leveren die bescherming niet.³⁵ Na een onthulling kampen kinderen vaak met angst over wat er gaat gebeuren of mogelijke straffen die

Het is opmerkelijk dat er geen kwaliteitskader bestaat of enige wetenschappelijke onderbouwing wordt gegeven voor een methode die verplicht dient te worden ingezet in de onderzoekspraktijk van Veilig Thuis

Het vertrouwen van het kind in volwassenen is door een misbruikervaring al behoorlijk afgenomen, en de handreiking slaat er met deze aanwijzing nog eens een flinke extra deuk in

kunnen volgen, met daarbij behorende schuldgevoelens en schaamte.³⁶ Veel kinderen zijn bang dat zij niet geloofd of geholpen zullen worden.³⁷ Elk uitstel van het geven van duidelijkheid en hulp aan het kind dat slachtoffer is van mishandeling dient vermeden te worden.

In het slechtste geval duurt het twee weken (of langer) voordat het kind het verhaal opnieuw kan vertellen in de verhoorkamer. In de tussentijd wordt afhankelijk van de verkregen informatie bepaald waar het kind verblijft. Dit kan in een (netwerk)pleeggezin zijn of, indien er onvoldoende bewijs is voor een uithuisplaatsing, terug in de thuissituatie. Volgens de handreiking dient in deze tussenliggende periode een voorlopig veiligheidsplan te worden opgesteld, zonder het kind naar feiten over de vermeende gebeurtenis(sen) te vragen.³⁸ Dit laatste is een inherent strijdige opdracht, omdat de eventuele feiten die hebben plaats gevonden uiteraard mede bepalen óf en waar het kind veilig is. Deze opdracht is ook strijdig met artikel 3 van het IVRK, dat stelt dat de belangen van het kind altijd vooropgesteld dienen te worden in elke actie die wordt ondernomen door welke organisatie dan ook. Het is volstrekt onduidelijk hoe het doel van het taxatiegesprek het verduidelijken van de vage onthulling kan zijn, terwijl het gesprek tegelijkertijd niet mag ingaan op de 'feiten'.

Tot slot wordt een aantal aanbevelingen gedaan voor getrainde interviewers in gevallen van vermoedelijk seksueel misbruik.³⁹ Welke training deze interviewers dienen te hebben gehad, blijft in het midden, al wordt hier een

verwijzing gegeven naar het Methodisch Kind Interview,⁴⁰ een interviewmethode die echter niet wetenschappelijk onderzocht is. De aanbevelingen die worden gedaan, zoals het opbouwen van contact met het kind, uitleg van de basisregels en stellen van open vragen hebben wel een wetenschappelijke basis en hiervoor wordt in de handreiking verwezen naar het NICHD protocol.⁴¹

Conclusie

De procedures en aanbevelingen die in bovengenoemde handreikingen worden beschreven zijn niet alleen onwetenschappelijk en onpraktisch, maar ook onethisch. De handreikingen dienen niet het belang van het kind. Wij doen hieronder een aantal aanbevelingen voor verbetering van de procedures rond het interviewen van kinderen bij vermoedelijk (seksueel) misbruik.

Aanbevelingen

Onze eerste aanbeveling is om in gevallen van mogelijke strafbare kindermishandeling het kind-interview gezamenlijk door politie en Veilig Thuis uit te voeren. Hiermee voorkomt men dat een kind een onthulling doet, vervolgens dient te worden afgekappt en na twee of meer weken pas zijn of haar verhaal kan hervatten. Het kind-interview dient altijd audiovisueel te worden opgenomen zodat bij eventuele strafvervolgning altijd traceerbaar is welke vragen aan het kind gesteld zijn, en wat het kind precies verteld heeft. In het buitenland (o.a. Schotland en de Verenigde

21. M.E. Lamb, I. Hershkowitz, Y. Orbach & P.W. Esplin, *Tell me what happened: Structured investigative interviews of child victims and witnesses*, Chichester, UK: Wiley 2008.

22. Handreiking 'Praten met kinderen bij vermoedelijk seksueel misbruik', p. 5.

23. Lamb et al. 2009.

24. Lamb et al. 2008.

25. I. Hershkowitz, O. Lanes, M.E. Lamb, 'Exploring the disclosure of child sexual abuse with alleged victims and their parents', *Child Abuse & Neglect*, 2007, 31, p. 111-123.

26. I. Rispens & J. van der Sleen, 'Interviewing witnesses in the Netherlands', in: D. Walsh, G.E. Oxburgh, A.D. Redlich & T. Myklebust (eds.), *International Developments and Practices in Investigative Interviewing and Interrogation. Volume 1: Victims and Witnesses*, New York, NY: Routledge 2017, p.174-188.

27. H. Otgaar, D. La Rooy, R. Horselenberg, I. Hershkowitz, C. de Ruitter, L. Blezer, R.

Kidane & R. Kollau, 'Assessing the Quality of Child Investigative Interviewing in the Netherlands', *Applied Cognitive Psychology* (in press).

28. Handreiking 'Praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik', p. 5.

29. Handreiking 'Praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik', p. 6.

30. Handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling', Bijlage 1.

31. M.L. Paine & D.J. Hansen, 'Factors influencing children to self-disclose sexual abuse', *Faculty Publications, Department of Psychology, University of Nebraska-Lincoln*, 2002, 59, <http://digitalcommons.unl.edu/psychfacpub/59>, S.E. Morrison, C.

Bruce & S. Wilson (2018), 'Children's disclosure of sexual abuse: A systematic review of qualitative research exploring barriers and facilitators', *Journal of Child Sexual Abuse*, 2018, 27, p. 176-194, doi:10.1080/10538712.2018.1425943.

32. Zie bijv. M. Rieser, 'Recantation in child sexual abuse cases', *Child Welfare*, 1991,

70, p. 611-621; T. Furniss, *The multiprofessional handbook of child sexual abuse: Integrated management, therapy and legal intervention*, London: Routledge 1991; en T. Furniss, *The multiprofessional handbook of child sexual abuse: Integrated management, therapy and legal intervention*, London: Routledge 1991; C.N. Carnes, *Forensic evaluation of children when sexual abuse is suspected*, Huntsville, AL: National Children's Advocacy Center 2000 (tweede druk).

33. Zie bijv. Paine & Hansen 2002.

34. Zie bijv. L. Berliner & J.R. Conte, 'The effects of disclosure and intervention on sexually abused children', *Child Abuse & Neglect*, 1995, 19, p. 371-384, doi:10.1016/S0145-2134(94)00138-3 en S.V. Batten, V.M. Follette, M.L. Rasmussen Hall & M. Palm, 'Physical and psychological effects of written disclosure among sexual abuse survivors', *Behavior Therapy*, 2002, 33, p. 107-122, doi:10.1016/S0005-7894(02)80008-9.

35. C.P. Smith & J.J. Freyd, 'Dangerous safe havens: Institutional betrayal exacerbates sexual trauma', *Journal of Traumatic Stress*, 2013, 26, p. 119-124.

36. J. Kaufman, B. Birmaher, J.M. Perel, R.E. Dahl, P. Moreci, B. Nelson, N.D. Ryan, 'The CRH challenge in depressed abused, depressed non-abused and normal control children', *Biological Psychiatry*, 1997, 42, p. 669-679.

37. Zie bijv. B. Gomes-Schwartz, J.M. Horowitz & A.P. Cardarelli, *Child sexual abuse: The initial effects*, Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications 1990.

38. Handreiking 'Praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik', p. 7.

39. Handreiking 'Praten met kinderen bij mogelijk seksueel misbruik', p. 11.

40. Scharloo & Martens 2015.

41. Lamb, Hershkowitz, Orbach & Esplin 2008.

De verschillende uitgangspunten van politie en VT, namelijk strafvervolgning en het waarborgen van de veiligheid, hoeven elkaar niet in de weg te staan maar kunnen juist complementair zijn in een gezamenlijk onderzoek

Staten) werkt men al jaren op deze manier. Zo bestaan in de VS zogenaamde Child Advocacy Centers (CACs) waar het hele onderzoek naar vermoedelijke strafbare kindermishandeling in één centrum wordt uitgevoerd.⁴² Niet alleen het kind-interview, maar ook medisch-forensisch onderzoek en getuigenverhoren worden hier gedaan. De casus wordt vervolgens door de verschillende partners beoordeeld en indien nodig kan er (trauma) hulpverlening worden ingezet voor het gezin. Door op deze manier samen te werken kan de stem van het kind direct worden gehoord. Een vergelijkbare manier van samenwerken wordt in Scandinavië toegepast, bij het zogenoemde Barnahus, dat letterlijk vertaald 'huis van het kind' betekent.⁴³ Ook hier is het kernidee dat kinderen naar een kindervriendelijke plek dienen te komen voor het kind-interview, forensisch-medisch onderzoek en hulp/begeleiding, in plaats van dat ze telkens naar verschillende instanties worden gestuurd.

Een tweede mogelijkheid is dat Veilig Thuis het kind-interview uitvoert en er een audiovisuele opname van maakt die vervolgens wordt overgedragen aan de politie ten behoeve van strafrechtelijk onderzoek. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat Veilig Thuis gebruik maakt van een wetenschappelijk gevalideerde interviewmethode. Implementatie van één, uniforme interviewmethode die een wetenschappelijke basis heeft is cruciaal in het onderzoek naar vermoedelijke kindermishandeling. Het eerdergenoemde NICHD-interviewprotocol houdt rekening met de cognitieve mogelijkheden van het kind en kan toegepast worden bij alle leeftijden en soorten casuïstiek. Meerdere wetenschappelijke studies hebben aangetoond dat het gebruiken van het NICHD⁴⁴-protocol leidt tot betrouwbare verklaringen van kinderen.

Daarbij schrijft de handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling' dat de vraag of er daadwerkelijk sprake is van strafbare kindermishandeling, bij uitstek goed beantwoord kan worden door gezamenlijk

feitenonderzoek met de politie.⁴⁵ Dit is onze inziens het juiste uitgangspunt en kan dan ook in de praktijk gebracht worden door een uniforme werkwijze te hanteren en multidisciplinaire samenwerking, zoals hierboven beschreven. De politie en Veilig Thuis kunnen elkaar aanvullen door cruciale taken, zoals het kind-interview gezamenlijk uit te voeren. Er is nog meer winst te behalen uit gezamenlijk optrekken ten behoeve van de veiligheid van kinderen: de politie heeft directe toegang tot strafrechtelijke (dossier) gegevens en Veilig Thuis heeft een laagdrempelige mogelijkheid om informanten, (zoals school, huisarts, burens) te benaderen. De verschillende uitgangspunten van politie en VT, namelijk strafvervolgning en het waarborgen van de veiligheid, hoeven elkaar hierbij niet in de weg te staan maar kunnen juist complementair zijn in een gezamenlijk onderzoek, zonder dat daarbij cruciale informatie verloren gaat. Het voorkomt daarbij dat kinderen langer in een (mogelijk) onveilige situatie verblijven omdat het strafrechtelijk onderzoek nog loopt en als gevolg hiervan nog meer schade oplopen. Het opstellen van een samenwerkingsovereenkomst tussen politie en VT zou hierbij een eerste stap kunnen zijn, waarin wordt opgenomen in welke casuïstiek men samen optrekt, hoe het kind-gesprek wordt uitgevoerd en hoe gegevens over de zaak worden uitgewisseld.

We hebben in Nederland nog een aantal cruciale stappen te zetten wat betreft het vormgeven van interdisciplinaire samenwerking ten behoeve van de veiligheid van kinderen. De casus Janou, waarmee wij deze bijdrage begonnen, laat zien dat het ontbreken van deze samenwerking het belang van kinderen schaadt. Het is hoog tijd dat de betrokken organisaties een echt kindvriendelijke en wetenschappelijk onderbouwde handreiking opstellen, met bijbehorende kwaliteitseisen aan het kind-interview. Als het in zoveel buitenland wel lukt, waarom in Nederland dan niet? •

42. T.P. Cross, D. Finkelhor & R. Ormrod, 'Police involvement in child protective services investigations: Literature review and secondary data analysis', *Child Maltreatment*, 2005, 10, p. 224-244. K.C. Faller & V.J. Palusci, 'Children's advocacy centres: Do they lead to positive case outcomes?', *Child Abuse & Neglect*, 2007, 31, p. 1021-1029.

43. S. Johansson, 'Diffusion and governance of "Barnahus" in the Nordic countries: Report from an on-going project', *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and*

Crime Prevention, 2012, 13, 69-84.

44. Lamb et al. 2008.

45. Handreiking 'Samenwerken bij strafbare kindermishandeling', p. 13.